

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Epist. I. Reginaldvs Polvs Iacobo Sadoleto Episc. Carpent. S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

verò mi Sadolete, quem à nobis maximarum & grauissimarum artium studia, in quibus iam pridem magna cum laude versaris, abducunt, isto tuo sic fruere ocio, ut cum te preclarissimi ingenij monumentis ab omni posteritatis obliuione vindicaris, nonnihil etiam memoriam nostri conseruandam parca le. Roma Idibus Iunij.

IACOBI SADOLETI EPISCOPI
CARPENTORACTI EPISTOLARUM LIB. VIII. EPIST. I.

REGINALDVS POLVS IACOBO SADOLETO Episc. Carpent. S. P. D.

GRATIAS tibi agam prius (ita enim rerum ordo mei officij ratio postulat, deinde ad mandata conuertar. Neque verò illa solum nec ad agendum gratias impellunt, que tu in me presentem officia exultasti: cum me domo atque hospitio honorifice hunc acciperes, cum animum meum, cui congressus cupidissimè erudito illo & pleno grauitatis sermone retineres & plane patres: atque maximis de rebus querentem & hesitantem, non profus serupulo & dubitatione liberares. Que quidem que in mentem reuoco (reuoco autem sepius) quod de Platone cena dixit Timotheus: cum ab eo inuitatus esset, & eundem postero die vidisset, cenas Platonis non modò in presentia, sed in posterum quoque diem esse iucundas: idem ego multo pollixius de tuo hospitio dicere possum. Non modò in presentia fuisse iucundum, sed in aliquot menses iam fuisse, atque idem ut spero, in multos annos futurum. At verò cum à tua constantia, cuius ego suauitatem tum primùm quasi gustare ceperam, tam citò dirimi, ac tanto locorum intervallo disiangi, animo non moleste ferrem, cum nec mihi tum integrum esset altertere, rationibus meis sic ferentibus, & in hec loca penè trahentibus: ne huic quidem dolori meo resuisi. Inita enim à te non est, quemadmodum eo quo tantoperè delectabar, non solum que priuaret. Sed ut te etiam absens aliqua ex parte fruerer, & iuncto mihi eiusmodi itineris comite, qui te mihi quoties debet, qui iucundissimos tuos, & grauissimos sermones intermissione referebat, nec sane in terram eam, quam ex constantia tua voluptatem cepi, villo pacto sinebat. Quis enim

quam melius exprimere potuit, quam tu, quam scripta tua, quam
 liber ille tuus quem per me Bembo reddi voluisti: in quo prudentia
 tua, gravitas, doctrina, quibus maximè delectabar, elucet.
 Hunc certe mihi comitis loco accepi, qui non modò mihi in
 brevi illa & paucorum dierum via, quæ in Italiam properanti in-
 stabat, pro vehiculo fuit, in quo maximè, & periculosisimè la-
 boravi, & vehiculi, & ducis locum facillè obrineret. Ex quo qui-
 dem hanc primo aspectu voluptatem cepi: quòd mihi cogitatio-
 nem omnem de eo in quod ingressus eram itinere, impedito sa-
 tis demolesto, abstulit, meque totum in contemplationem præ-
 clari illius itineris abduxit, quod te duce & monitorem, ado-
 lescenti ad laudem & decus tendenti, certum & gloriosum pro-
 ponebat. In quo quidem valde delectabar, cum quasi oculis,
 sic animo cererem, te grauisimum & prudentissimum senem,
 ut peritum gubernatorem, gnarum & locorum & maris, fide-
 rumque & tempestatum omnium, sic animo providum, sic omnia
 pericula longè lateque perspicientem, ut nihil non prædiceres ac
 præceres, quod vel impedire tam præclarum cursum, vel in pe-
 riculum adducere posset. Qui non cuius adolescenti, in vulgi
 moribus educato, vulgaribus parentibus orto, & qui filiorum e-
 ducationem in postremis haberent, te ducem profiteris: sed il-
 li qui ab optimis parentibus, penè antequam in lucem puer ede-
 ritur, huic tam præclare expeditioni fuerit destinatus: cuius e-
 ducationi natura non obfistere, sed suas dotes benignè largien-
 do, se fœdericè sponderet. Qui ab in cunabulis sic eductus, sic li-
 teris & moribus formatus fuerit, quemadmodum est à te sanctis-
 simè & prudentissimè præscriptum. Hunc verò talem cum tibi
 ipse oratione formalis, vel potius natura sic formatum, & pa-
 tentium votis huic rei destinatum, cum Paulum tuum accepisses,
 quòd non voluptatis mihi præbuit, præclarus ille quem recen-
 ses, in eo instituendo apparatus? Deinde cum ex puerili institu-
 tione, tanquam ex angustiis eum abduxisses, & in latum illud,
 quòd adolescentis institutioni quasi pelagus patebat, adduxisses,
 tum sanè maximè delectabar, cum te secundissimo illo orationis
 cursum, plenè eloquentiæ velis, ita omnes artes doctrinasque per-
 cursum videre, ut cum nihil tibi tum aliud propositum es-
 set, nisi ut earum artium sedes & loca, ubi ad tempus insisten-
 dum, atque ad maiora & vltiora tendenti commorandum es-
 set, monstrares: ea tamen sic oratione illustras, sic artium sin-
 gularium vires & virtutes explicas, ut propè monstrando in ea-
 rum iam possessione mittere adolescentem videaris, atque eas re-
 cordanda tradere. Hæc certe magna cum voluptate contempla-
 bar: sed quòd magis me delectabant, eò sanè quidiù expectabam,

quòd

quo tandem præclarum istum cursum, quem tanto apparatu instituiti, dirigeres: quem tibi portum proponeres. In qua expectatione statim se mihi in conspectum obtulit philosophia portus, quò te velis remisq; properare, atque illic paulò post manuum tuam relinquere videbam. Præclarus ille quidem, & omnibus aliis portus præferendus, si antiquis illis Aristotelis & Platonis temporibus, vel etiam si recentioribus M. T. Ciceronis hic cursus abs te institutus fuisset, aut si ij gubernatores adoluscenti tuo contigissent: nec enim illi profectò alium elegerunt, nec facile tum alius tutior vel commodior reperiri potuit. Scilicet cum his felicibus temporibus cursum institueris tuum, quibus ut multi terrarum noui tractus, insulæq; & portus antiquis incogniti, inuenti sunt: pluribus eorum qui antiquius celebrati erant, vel mari obrutis, vel vetustate consumptis: sic etiam antiquiorum portus multò tutior & tranquillior, Deo ipso, & eodem Dei filio duce & inuentore nobis apertus sit, quem antiqui ignorabant. Cumq; Sadoletus ipse, qui in hoc cursu gubernatus locum obtinet, et si appullus quidem ad antiquorum portum, nomen præteruictus sit, nec diutius tibi commoratus, quàm ut necessaria sibi inde sumeret ad reliquum cursum perueniendam: hunc tandem, qui à Deo filio monstratus sit se receperit, ubi summa cum animi tranquillitate & securitate viuere quid est, non Paulus tuus merito tecum conqueratur, si in alieno & inchoato iam portu eum relinquis, cum te ipsum in optimo & tutissimo collocares? Ego certe illius verbis tecum expostulare non dubitabo, si iuuenem omnibus vel nature dotibus, vel doctrinæ prædiis tua opera instructissimum, & planè talem qualem parentum vobis expectandum proponis, fluctuantem iam in philosophiæ portu reliqueris: quæ ne portus quidem iam nominè digna sit: sed vt de Tenedo dixit Poeta, Nunc tantum sumus, & statio malè fida carinis. Atqui non nobis tantus iste in expectando apparatus, nec præclara ista tua institutio, talem nobis promittit, qui præcepta tandem viuendi à Philosophis petere, aut qui animi securitatis causa in illorum portum conuigere necesse haberet: sed qui vel principibus ipsis Philosophorum, si iam reuiuiscerent, nouum & præstantius viuendi genus ostenderet, quo illi nunquam aspirare potuerunt. Sapientiam autem & animi tranquillitatem longè aliam, & aliunde quàm à philosophiæ præceptis petendam, tantò præstantiorem & diuturniorem quàm philosophia promitteret, quantò humanis præstabilita diuina sunt. Quare age mi Sadolete, noli promissio tuo, in me iuuenem instituendo satisfactum putare, si eum ad philosophiæ limites perduxeris, aut etiam si philosophiam ipsam integram tradideris. Soluas inde oportet, neque vnquam defatigare, docere

in sacrum eundem portum, in quo tu ipse summa cum animi tranquillitate viuis, illum perduxeris. Nec enim conuenit tam prestanti educationi, & illi quem omnium opinione, heredem virtutis & sapientiae tuae es relicturus, in alio quam quo ipse tabernaculum vitae posueris; portu conuiescere. Haec ad te verborum scripsi, vel tuo imperio obsequutus, qui me etiam de illo tuo libro, quem satis admirari non poteram, quid sentirem ad te scribere voluisti, vel meo in sacras istas Mulas amori satisfaciens. Quas abs te illaudatas & tacitas preteriti, cum reliquas omnes artes & disciplinas dignis praeconiis ornaris, vix a quo animo spectabam. Vel etiam quod Langge nostro, cuius liberis instructendis iste abs te labor praecipue sumptus sit, hoc imprimis gratum fore non dubitabam, si quod in philosophia & reliquis artibus facis; vt singularum laudes attingendo, ad earum studium adolescentum animos erigas, idem in Theologia facere non neglexeris: in qua reliquae omnes, vt in oceano flumina, se immergere solent, & debent. Et certe conuenit, vt quae te ipsum maxime ornant, & indies magis magisque ornatura est, cum de iis disciplinis sermo sit, quarum cognitio humanos animos colit & perficit: eius laudem haudquaquam silentio inuoluas: praesertim cum ad Langgeum scribas, quem scio, quoties de negotiorum studiis, quibus in aula versantem iactari necesse est, emergere licet, in nullo libentius, quam in Theologiae portu conuiescere. Sed tu me loquacitati ignosces, qui cum sancte adiurare possim, me his quatuor annis non tantum quidem Latine legisse, quantum nunc ad te scripsi, Theologorum libris auocatum, quos tamen in genere Latinorum scriptorum non pono: in hanc insolitam Latine scribendi loquacitatem erupi. Sed vt loquendi tecum, sic etiam scribendi ad te, quo cum absente quasi loqui videor, dulcedo quaedam me longius vltra epistolae fines prouexit. Cui tu pro tua humanitate ignoscas oportet. Nunc ad tua mandata venio. In quo co breuior ero, quo maiora mihi scribenda reliquerunt eorum litterae, ad quos mihi mandata & literas dedisti: quas iam spero ad tuas rescriptas te habere. Omnes enim receperunt, post paucos dies, quibus id commodè facere possent, se tuae voluntati esse satisfacturos. Bembi verò literas cum his ad te mitto: quem cum Venetiis salutarem, eiq; tuas literas vna cum libro darem, quanto per te delectaretur de te, & de tuis studiis audire, pro vestra comendatissima necessitudine, facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. Veronensi verò Pontifici, quem Veronae salutavi, etiam tuas literas tradidi: qui me vnum diem apud se detinuit, cum nullus penè nobis sermo esset, nisi de te, & de tuis studiis: cum sepe se valde dolere ostenderet, suauissima consuetudine tua, propter locorum interuallum, quo distincti estis, se priuari

M. Laza-

Lazarum tuum Patavij offendi, cui etiam tuas literas tradidi cum ad me salutarum humanissimè venisset. Omnes verò tibi ista animi tranquillitate & ocio gratulantur: ex quibus tam perclaros factus oriri, & prodire in vilitatem publicam vident. Quæ ut tibi perpetua sint optant. Egoq; imprimis, qui non minus perclaros sciam te iam parturire, his qui a te iam sunt in lucem editi, hoc idem optare non desinam, partumq; felicissimum optare Vale. Venetiis, IIII. Cal. Nouemb.

II.

IAC. SADOLETVS EPISC. CARP.
Reginaldo Polo S. P. D.

ILLVM primum cepi ex literis tuis fructum, quod cognovisti. His manu tua scriptis, te valitudine bona iam vti: de qua tuam mehercule aliquot antea diebus non parum sollicitus, cum Thomas tuus ad me Auenione scripsisset, te in eum motum quo hic laborabas, Venetiis deavò incidisse: nunc tuæ mihi peroptata: literæ omnem mihi huiusmodi de te metum & sollicitudinem meam penitus absterferunt. Confido enim (quæ tua temperantia est) hunc nuncium valitudinis tuæ, & letitiam quæ nos ex eo capimus, diuturnam nobis fore. Alter autem fructus ex tuis literis non tam fortasse necessarius, quàm hic de quo dixi, sed certè ad voluptatem animi aliquantò vberior: quod quantum tu me ames, & quàm de me honorificè sentias, ex ceteris planè literis perspexi. Etiam mehercule cuiusmodi tu sis, quæ doctus, quàm humanus, quàm elegans, quàm dignus quæ omnibus his ameris atq; coloris, qui virtutem, & comitatem, & primum sibi morem esse colendum putent. Sed quæ tu ad me me ipso scribis, in quibus iudicium tuum est de me cum singulis benevolentia coniunctum: omnia sunt eiusmodi, ut cuiusmodi amanti facile appareat, amanti illa esse hominis magis, quàm suæ cantis. Et si enim tu hac ingenij quoq; & sapientiæ laude mirum ornatus es ut possis commodè iudicare de altero: tamen id quod tibi esse impedimento, quod plurimis officit, ut amore inducendum amici bona carius æstimes, quàm quanti illa sunt, minime mirandum est: præsertim cum naturæ humanitatem habere ingenio & prudentia non inferiorem. Mihi quidem, cum ea quæ tuis tribuis, non continè agnoscenda esse videantur, libenter illa refero & conuerto ad amorem: quo sanè dum charus tibi factusq; sum, satis tuo iudicio me ornatum esse puto. Non enim in diocris est opera, neq; virtutis, tali viro qualis es tu, tam optare placere. De te verò, mi doctissime atq; humanissime Pole, si cetero xero quæ sentio, nunquid tu illa cetero iudicio, ac benevolentia